

Håndbok Sårbarhetsvurdering av ferdselslokaliteter i verneområder, for vegetasjon og dyreliv

Dagmar Hagen, Nina E. Eide, Marianne Evju,
Vegard Gundersen, Bård G. Stokke, Odd Inge Vistad,
Lars Rød-Eriksen, Siri Lie Olsen og Kirstin Fangel

Innhold

Forord	3
1 Ferdsele, sårbarhet og forvaltning av verneområder	4
2 Hva er sårbar natur?	6
2.1 Ferdsele som påvirkningsfaktor	6
2.2 Egenskaper som gjør natur sårbar	8
3 Sårbarhetsvurderinga i korte trekk - steg for steg	10
4 Forberedelse til sårbarhetsvurdering	12
4.1 Utvalg av ferdselekslokaliteter	12
4.2 Innhenting av relevant eksisterende kunnskap	14
4.3 Tilrettelegging i GIS – prosedyre for uttrekk av data	16
4.4 Forberede og gjennomføre feltarbeid	17
5 Ferdsele i lokaliteten	18
5.1 Ferdsele og sårbarhetsvurdering	18
5.2 Beskrivelse av ferdsele	20
6 Ferdsele og sensitive enheter i FJELL	22
6.1 Området og lokaliteten	22
6.2 Registreringer og sammenstilling av ferdsele i fjellet	22
6.3 Sensitiv vegetasjon i fjell	26
6.4 Sensitivt dyreliv i fjell	31
7 Ferdsele og sensitive enheter i SKOG	42
7.1 Området og lokaliteten	42
7.2 Registrering og sammenstilling av ferdsele i skog	42
7.3 Sensitiv vegetasjon i skog	46
7.4 Sensitivt dyreliv i skog	51
8 Ferdsele og sensitive enheter ved KYSTEN	62
8.1 Området og lokaliteten	62
8.2 Registreringer og sammenstilling av ferdsele ved kysten	62
8.3 Sensitiv vegetasjon ved kysten	66
8.4 Sensitivt dyreliv ved kysten	71
9 Utrekning av sårbarhet i ferdselekslokalitetene	86
9.1 Sammenstilling av relevant kunnskap	86
9.2 Sårbarhetsvurdering vegetasjon	90
9.3 Sårbarhetsvurdering dyreliv	95
9.4 Gjennomførte sårbarhetsvurderinger	99
10 Bruk av sårbarhetsvurdering i forvaltning av verneområder	100
10.1 Akseptabel eller uakseptabel påvirkning	100
10.2 Hva er riktig forvaltningstiltak?	100
10.3 Kunnskap om besøkende	103
10.4 Tilretteleggingstiltak	104
10.5 Hovedprinsipper for avbøtende tiltak	105
10.6 Hvordan kan konkrete forvaltningstiltak redusere sårbarheten?	108
11 Referanser/lese mer	112
12 Supplementer	113
13 Feltskjema	133

Forord

En ny merkevere- og besøksstrategi for Norges nasjonalparker ble lansert våren 2015. Miljødirektoratet har utarbeidet en veileder for besøksforvaltning i norske verneområder og alle nasjonalparker og større verneområder skal lage egne besøksstrategier. Besøksstrategien skal vise hvilke tiltak som er nødvendige for å balansere verneverdier, besøkende og lokal verdiskaping i et verneområde, slik at en oppnår størst mulig nytte for alle tre interesser.

Det kan legges til rette for utvikling og mer ferdsel i områder som tåler mye besøk, mens områder som ikke tåler mye ferdsel, skjermes. Slik forvaltning forutsetter god oversikt over mangfoldet og naturverdiene i verneområdet, sammen med kunnskap om ferdselen og de som ferdes. Dette er utgangspunktet for denne håndboka.

Sårbarhetsvurdering er et av flere verktøy for å oppnå en god besøksforvaltning, sammen med brukerundersøkelser, overvåkingsdata, spesielle utredninger om dyre- og planteliv, turisme/næring. Håndboka er tenkt som et verktøy for å operasjonalisere og konkretisere den daglige forvaltninga av utvalgte lokaliteter i verneområdene. Sårbarhetsvurdering av lokalitetene kan gi grunnlag for prioriteringer, synliggjøre behov for tiltak og dokumentere forvaltningas valg av løsninger.

Det ligger et omfattende arbeid til grunn for beskrivelsene i håndboka. Gjennomgang av en stor mengde forstyrrelseslitteratur og ekspertvurderinger er grunnlaget for artsmatriser på dyreliv. Koblingene mellom sensitive enheter for dyreliv og vegetasjon og Natur i Norge (NiN) er en ny måte å framstille og bruke innholdet i NiN på. NINA driver forskning om bruk, ferdsel, effekter og forstyrrelse. Mye av denne

kunnskapen og erfaringene har vi tatt med oss inn i Sårbarhetsprosjektet. Det faglige grunnlaget som ligger bak innholdet i selve håndboka blir sammenstilt i en bakgrunnsrapport, som kan brukes som oppslagsbok for den som vil vite mer eller lurer på detaljer bak det som står i håndboka.

Grunnlaget for å gjøre sårbarhetsvurderinger ble lagt på Svalbard omkring år 2008, da vi fikk støtte fra Svalbards Miljøvernfond til å utvikle modell for sårbarhetsvurdering av ilandstigningslokaliteter for cruiseturisme. Modellen er tatt i bruk av Sysselemannen og av turistnæringen på Svalbard. Miljødirektoratet oppfattet dette som relevant også for ferdsel i verneområder på fastlandet, og NINA fikk oppdraget med å videreutvikle modellen, først med en pilot i Rondane nasjonalpark i 2015 og deretter hovedprosjektet i perioden 2016-2019. Å fange opp det store mangfoldet av naturtyper og ferdsel på fastlandet har vært utfordrende, og hadde trolig ikke vært mulig uten det konseptuelle grunnlaget som ble lagt på Svalbard.

Ei referansegruppe har gitt innspill til arbeidet undervegs og til den endelige utformingen av håndboka, og har bestått av Raymond Sørensen (Norsk Villreinsenter), Anbjørg Nordnes (verneområdeforvalter i Nærøyfjorden landskapsvernområde), Kirsten Thyrum (verneområdeforvalter i Femundsmarka nasjonalpark), Line-Kristin Larsen, Asgeir Meland og Nils Yngve Berg (Miljødirektoratet).

Kontaktperson hos Miljødirektoratet har vært Line-Kristin Larsen.

Trondheim/Lillehammer/Oslo, mars 2019
Dagmar Hagen og Nina E. Eide (red.)